El navegant Agramunt i el misteriós viatge a Terranova

Autor: Marc Pons
Data de publicació: 07-11-2021

A finals d'octubre del 1511 Joana d'Aragó i de Castella, filla de Ferran el Catòlic, signava la confirmació d'una llicència a favor del comerciant lleidatà Joan d'Agramunt per explorar i colonitzar Terranova (Canadà). Sembla que Agramunt hi va projectar un model colonitzador que ja es practicava a Catalunya i que va resultar decisiu: empreses privades que assumien en solitari la creació, desenvolupament i defensa dels establiments d'ultramar sota el paraigua de la monarquia. Aquest model de colonització va ser reproduït a Anglaterra. Article d'En Marc Pons.

Tordesillas (Corona castellanolleonesa), 29 d'octubre de 1511. Fa 510 anys. Joana d'Aragó i de Castella, filla de Ferran el Catòlic, vídua de Felip Habsburg, i mare de Carles de Gant, signava la confirmació d'una llicència a favor del comerciant lleidatà Joan d'Agramunt per explorar i colonitzar Terranova, a la costa atlàntica de l'actual Canadà. Aquella confirmació, anomenada "Sobrecarta" i que està dipositada a l'Arxiu General de Simancas (Castella) diu: "Por cuanto por parte de vos Juan de Agramonte, catalán, natural de Lérida, que es en el reino de Cataluña (...) vayáis, á vuestra costa y misión (...) con dos navios del grandor que vos paresciere é que sean de mis vasallos subditos é naturales, é asimismo la gente que llevaredes sean naturales de estos reinos (...) á descobrir cierta Tierra Nueva en los límites que á Nos pertenescen".

Vaixell de la East Indian Company. El pavelló de popa i del segon pal —de la EIC— podria estar inspirat en la senyera catalana. Font: Bibliothèque Nationale de France

El projecte de Joan d'Agramunt

Agramunt no havia de ser el primer europeu que posava els peus a Terranova. Al voltant de l'any 1000, la capitana vikinga Freydis Eriksdottir —filla del mític Erik el Roig— havia tocat aquelles costes. Ni tan sols havia de ser el primer europeu modern a navegar per aquelles aigües. Durant la segona meitat del segle XV els baleners bascos i bretons ja sovintejaven aquells caladors. Fins i tot, el 1497, Joan Cabot havia replicat l'empresa colombina al mar Carib (1492-1498) amb un viatge exploratori a Terranova i Labrador que no tindria continuació, a causa d'un inesperat naufragi a alta mar. Però la iniciativa d'Agramunt sí que tenia una gran importància. Perquè es projectava més enllà dels caladors baleners i de les platges de Terranova. I perquè el primer viatge de Jacques Cartier, primer europeu que es va internar en aquell territori, no seria fins al 1534.

Qui era Joan d'Agramunt?

Agramunt era membre d'una família rica (la condició "a vuestra costa y misión" ho testimonia); que pertanyia a un segment del patriciat urbà de Lleida molt ben relacionat amb les classes mercantils barcelonines. Les mateixes que, des del segle XIV i a l'empara del Consolat de Mar, participaven activament en l'obertura de noves rutes atlàntiques. Tot apunta que els Agramunt estaven estretament relacionats amb els Girona, una altra nissaga de rics comerciants lleidatans que, segons alguns investigadors, haurien participat en la part catalana del finançament del segon viatge colombí (abril-maig, 1493). I, també, tot apunta que Joan d'Agramunt i la seva ascendència estaven molt ben relacionats amb el poder. És ben sabut que la monarquia hispànica havia limitat aquell tipus de concessions a persones del seu entorn personal i polític.

Fragment d'un mapa neerlandès cartografiat per Jan Dirckx (1599). Les costes del Carib. Font: Bibliothèque Nationale de
France

Què va passar amb aquell viatge?

L'historiador castellà Martín Fernández de Navarrete (1765-1844), el primer que divulga l'existència de la concessió a Agramunt (1825), no fa cap referència al desenvolupament i resultat d'aquell viatge. I bona part de la investigació historiogràfica moderna planteja seriosos dubtes pel que fa a la culminació d'aquella empresa. No obstant això, Fernández de Navarrete posa un especial èmfasi en dos punts d'aquell contracte que són molt curiosos. El primer és que la monarquia hispànica autoritzava Agramunt a crear una Casa de Contratación a la Terra Nova. I el segon és que el responsable d'aquest nou organisme seria un tal Ponç o Ponce, cosí i recomanat d'Agramunt. La "Sobrecarta" deia textualment: "desde agora la hago del oficio de nuestro factor de la dicha casa á Ponce primo de vos (...) por quien vos me lo suplicaisteis".

Què va quedar d'aquell projecte?

Si bé és cert que, fins ara, no s'ha localitzat cap testimoni documental o arqueològic que certifiqui la culminació d'aquella empresa, també ho és que els que proven els viatges precedents (vikings, bascos i bretons) apareixen amb comptagotes i a mesura que es desvetlla l'interès per aquelles iniciatives primigènies. En canvi, la cartografia del segle XVI ja ens avança que els navegants catalans van tenir un paper molt destacat en aquelles primeres empreses. Molt probablement, el model colonitzador que es va projectar sobre Nord-amèrica (empreses privades que assumien en solitari la creació, desenvolupament i defensa d'aquells establiments) va ser decisiu. Sota el paraigua de la monarquia hispànica (Agramunt), de la monarquia anglesa (Cabot, Cordell, Argall, Gorgas) o de la república neerlandesa (la comunitat katalanim de Nova York).

Mapa de les costes de Terranova, en basc i en francès, cartografiat per Pierre Detcheuerry (1689). Font: Bibliothèque Nationale de France

Una empresa exclusivament catalana i d'ideologia netament mercantil

La investigació del prestigiós historiador lleidatà Josep Lladonosa (1907-1990) confirmaria que els dos cosins de la "Sobrecarta" eren catalans nascuts a Lleida. En la mateixa línia que Lladonosa, altres investigadors afirmen que Ponç —en la seva joventut— hauria estat patge de Ferran el Catòlic a la cort barcelonina de Joan II (una condició reservada a súbdits de la Corona catalanoaragonesa). I que, d'allà, hauria passat al servei personal de Joana d'Aragó (la filla del seu primer patró), que en la "Sobrecarta" l'identifica com "nuestro cantor e capellan". Dades que posen en relleu que l'empresa americana d'Agramunt, al marge del seu èxit o fracàs, i com tantes altres deliberadament ocultes o falsejades, va ser de factura exclusivament catalana i d'ideologia netament mercantil.

Marc Pons
Dissabte, 6 de novembre de 2021
Barcelona
https://www.elnacional.cat/ca/cultura/marc-pons-navegant-agramunt-viatge-terranova_666548_102.html